

Izrael „hatnapos” villámháborúja és a Vatikán (1967) ^[1]

A Szentszék mindig is aktív diplomáciai tevékenységet fejtett ki a világpolitikában. Ez csak fokozódott az 1963-ban megválasztott VI. Pál pápa alatt, akinek figyelme nemcsak Európára és az Egyesült Államokra terjedt ki, hanem fontosnak tartotta, és folytatta elődje keleti politikáját is. Az 1967-es arab-izraeli konfliktusban a Vatikán és VI. Pál határozott álláspontot képviselt. Pápasága alatt mindvégig az arabok ügyét támogatta, Izrael államiségát nem ismerte el.

Bevezetés

A zsidók, a keresztények és a muzulmánok számára egyaránt szent föld a Közel-Kelet, amely évszázadokon keresztül okot adott a háborúkra. A huszadik században azonban olyan ütközésponttá vált a térség, amely az egész világpolitikára máig kihát. Az 1956-os szuezi válságot követő egy évtizedben a mindennapos határincidensek ellenére lényegében béke uralkodott a Közel-Keleten, de mégsem lehetett feszültségmentesnek nyilvánítani a térséget. A hatvanas évektől a szír határnál is állandósultak a kisebb-nagyobb katonai összetűzések. A Golán-fennsíkon állandósuló szír alakulatok rendszeresen támadták a zsidó polgári és katonai célpontokat, amire az izraeliek ellencsapásokkal válaszoltak. A sorozatos konfliktusok kiváltó oka lényegében a víz felhasználása volt. Izraelnek szüksége volt vízre, hogy azt a Negev sivatagba vezesse, de ezt az arab államok a Jordán folyó forrásainak fokozott katonai ellenőrzésével igyekeztek gátolni. Az ellenségeskedés 1967 elejére csúcspontot ért el. Izrael május végére befejezte a hadsereg mozgósítását, ugyanakkor harcászultságba helyezték az egyiptomi hadsereget is. Az arab államok Izrael megsemmisítésétől visszhangoztak, a zsidó államban a propaganda az arab fenyegetést és a jogos önvédelmet hangsúlyozta. Az arabok a Szovjetunió és a szocialista országok mellett a többi muzulmán országot támogatásért élveztek. Izrael mögött állt ekkor még Franciaország és egyre fontosabb szövetségesként az Amerikai Egyesült Államok. Június 3-án az izraeli parlament jóváhagyta a megelőző háború megindítását. A zsidó fegyveres erők június 4-re befejezték a felvonulást, és felvették kiindulási harcállásaikat. Ekkor az arab országok még csak az erők felvonultatásánál tartottak. 1967. június 5-én Izrael megkezdte a *Sion Csapása* fedőnevű hadműveletet. Az izraeli légierő gépei 8.⁴⁵-kor (izraeli idő szerint 7.⁴⁵) a „Galamb tervnek” megfelelően légicsapások sorozatát mérték a kijelölt egyiptomi célpontokra. Az első nap során az arab légierők még felszállás előtt a földön elvesztettek 350 repülőgépet, további 24 gépüket légiharcban semmisítették meg az izraeli pilóták. Miután az arab légi harc állománynak közel 50%-a, és a radarrendszer jelentős része az első nap végére megsemmisült, az izraeli légierő minimális saját veszteség mellett (19 gép) megteremtette a légifölényt. A háború lényegében eldőlt. Izrael megszerezte a Sínai-félszigetet egészen a Szezi-csatornáig, a Gáza-övezetet, a Golán-fennsíkot, Ciszjordániát, valamint Jeruzsálem óvárosát. Hat nap alatt az izraeli hadsereg mintegy 70 ezer négyzetkilométernyi területet hódított el arab országoktól, több mint egymillió lakossal, ugyanakkor a zsidók aránya 63%-ra csökkent.

A szocialista államok (Románia kivételével) Izrael agresszornak minősítették, és megszakították Tel-Aviv-al a diplomáciai kapcsolatokat (Magyarország is csak 1989-ben állította helyre diplomáciai kapcsolatait Izraellel). Az elítélő nyilatkozathoz csatlakozott néhány nyugati állam is, köztük Franciaország. Ugyanakkor Izrael és az Egyesült Államok kapcsolatai a harmadik arab-izraeli háborútól kezdve váltak mind szorosabbá.

A Khartumban megtartott negyedik arab csúcserkeztet (1967. szeptember 1.) arról határozott, hogy nem ismerik el a zsidó államot, nem tárgyalnak vele, és nem kötnék békét Izraellel. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1967. november 22-én fogadta el nevezetes 242-es határozatát, amely hosszú időre meghatározott minden közel-keleti békerendezési kísérletet. A BT felszólította Izraelt, hogy vonuljon ki a háborúban elfoglalt területekről, feltétel nélkül adjon fel minden területi igényt, ugyanakkor elismerte Izraelnek azt a jogát, hogy „biztonságos határok között éljen”.

A Szentszék mindig is aktív diplomáciai tevékenységet fejtett ki a világpolitikában. Ez csak fokozódott az 1963-ban megválasztott VI. Pál pápa (családi neve Giovanni Battista Montini, 1897-1978) alatt. Ő volt a történelem első „utazó pápája”. VI. Pál figyelme nemcsak Európára és az Egyesült Államokra terjedt ki, de fontosnak tartotta, és folytatta az elődje, XXIII. János által megkezdett „keleti politikát” is. Emellett a világ problémáival kapcsolatban gyakran hallatta szavát, például elítélte az amerikaiak vietnami jelenlétét. 1964-ben elzarándokolt a Szentföldre, és Betlehemből békeszózatot intézett a világhoz. Az 1967-es arab-izraeli konfliktusban a Vatikán és VI. Pál határozott álláspontot képviselt. Pápasága alatt mindvégig az arabok ügyét támogatta, Izrael államiségát nem ismerte el. Emellett a szent helyek biztosítása is elsődleges érdeke volt a Szentszéknek.

A mellékelt dokumentum Száll József római követ jelentése a hatnapos háborúval összefüggő vatikáni megnyilatkozásokról.

Forrás

Szigorúan titkos!

AMBASCIATA DELLA REPUBBLICA POPOLARE UNGHERESE

Roma, 1967. július 7.

Via dei Villini, 16 - Tel. 863.068 - 858.772

ROMA

TELEGRAMM: DIPLOMAG - ROMA

26/3/1967

Előadó: Zsigmond Ferenc

Készült: 4 pld

Központnak: 3

Nagykövetség: 1

Gépelte: Bné

Tárgy: A Vatikán nemzetközi tevékenysége a közel-keleti válsággal kapcsolatban

A közel-keleti válság időszakában mind VI. Pál pápa, mind a vatikáni diplomácia többirányú erőfeszítést tett egyrészt a béke megőrzése, másrészt a kirobbant konfliktus mielőbbi befejezése, valamint a jeruzsálemi szent helyek nemzetközivé tétele érdekében. Az arab-izraeli feszültség kezdeti időszakában - május végén - a pápa személyes üzenetet küldött az EAK és Izrael kormányának, amelyben a béke megőrzésére, a békés megoldás keresésére kérte őket. Ugyanakkor a nyilvánosság előtt elmondott beszédében a következőket mondotta: „Erkölcsei támogatásunkkal segítenünk kell azokat az intézményeket, amelyek a nemzetek közötti kapcsolatokat békessé és testvérivé kívánják változtatni; lehetőségeink szerint szorgalmaznunk kell azt a módszert, amely egyedül vet véget, vagy akadályozza meg a háborúk végzetes elindítását: ez a tárgyalás módszere.”

Vatikán már a fegyveres konfliktus kirobbanása előtt hangot adott későbbi határozott állásfoglalásának a szent helyek nemzetközivé tételére vonatkozólag. VI. Pál a június 4-i, vasárnapi beszédében ismét felhívott a békére, majd azon reményének adott kifejezést, hogy „a népek békéjének biztosítására hivatott nemzetközi fórumok számára engedélyezik a szent helyek feletti előírt és megígért gyámságot, amit a Szentszék többször óhajtott.”

Ugyanakkor az L'Osservatore Romano a Vatikán aggodalmát fejezte ki, mert a közel-keleti válsággal gyarapszik a nem megoldott vietnami probléma. Ismételtlen kihangsúlyozták ugyanakkor, hogy értékelésük szerint, ahogy a délkelet-ázsiai országban is a nagyhatalmak ideológiai és presztízsérdekei ütköznek össze, ugyanúgy a közel-keleti összecsapás mögött is ugyanezeknek a hatalmaknak a körvonalai bontakoznak ki. A lap ismét a tárgyalásokat emeli ki, mint a lehetséges megoldások egyetlen járható útját.

A háború kirobbantásának másnapján VI. Pál üzenetet intézett U Thant-hoz, arra kérve, hogy tegyen meg minden erőfeszítést, hogy az ENSZ-nek sikerüljön eloltani a háború tüzeit a közép-keleten és javasolta, hogy Jeruzsálemet, szentséges és szent jellege miatt, nyitl és sérthetetlen városnak nyilvánítsák. Diplomáciai úton a pápa ugyanezt a felhívást eljuttatta az EAK és Izrael kormányához is. Június 8-án külön megbízottat küldött az izraeli kormányhoz azzal az üzenettel, hogy fogadják el korábbi javaslatát a szent helyek nemzetközivé tételére vonatkozóan. Nem ellenőrzött értesülések szerint ugyanakkor az izraeli kormánynak azt is tudtára adták, hogy a Vatikán támogat egy olyan elgondolást, hogy a Szezi-csatorna kerüljön ismét nemzetközi, esetleg ENSZ ellenőrzés alá.

A fegyverszünet bekövetkezése után a pápa és környezete meglepéssel fogadta, hogy Egyiptom és Szíria engedelmessé vált az ENSZ felhívásának. Értékelésük szerint abban, hogy Jordánia elsőként engedelmessé vált az ENSZ tűzszüneti felhívásának, komoly része volt a Vatikán közvetítésének. A L'Osservatore Romano - az ENSZ fokozott felelősségét kiemelve - így írt a fegyverszünet bekövetkezése utáni állapotokról: „Ne ismétlődjen meg többé azon évek mozdulatlanlansága, vagy még rosszabb, az akkori nézeteltérések, amelyek konfliktusok, emigrációk, területelosztások és határbizonytalanságok között megérették a háború kirobbantásának feltételét.”

A Szentszék erőfeszítéseire az arab országok többnyire pozitívan reagáltak. Személyes érintkezés útján szerzett információk szerint a fegyverszünet bekövetkezése után több arab ország azzal a kéréssel fordult a Vatikánhoz, hogy tegyen kísérletet az izraeli magatartás reális irányba történő befolyásolásra. Ilyen értelmű üzenetet küldött június 12-én Husszein király a pápához, aki arra - értesüléseink szerint - pozitívan válaszolt. A libanoni államelnök hasonló tartalmú üzenetet küldött a Vatikánhoz. Ugyanakkor az arab országok Szentszék mellé akkreditált követei személyesen jártak el a Vatikáni Államtitkárságon, és kérték a pápa közbenjárását, részben a menekült problémára vonatkozóan, részben Izrael befolyásolása tekintetében.

Az izraeli miniszterelnök által ezekben a napokban tett irreális nyilatkozat megdöbbenést keltett a Vatikáni Államtitkárságon is. Ekkor kezdtek az Államtitkárságon előkészíteni egy pápai üzenetet az USA kormányhoz, amelyben VI. Pál segítséget kérne Izrael szerényebb magatartásra intésében. A megmerevedett és erőszakos izraeli követelések hatására határozta el az Államtitkárságon, hogy a Szentszék hivatalosan is javasolni fogja a palesztinai szent helyek nemzetközisítését.

A vatikáni megdöbbenés a nyilvánossághoz is eljutott a L'Osservatore della Domenica útján, ami aggodását fejezte ki Izrael magatartása miatt. „Amikor megkezdte az ellenségeskedést, Izraelnek elégséges bizonyossággal tudnia kellett, hogy ha gyorsan cselekszik, nem vállal túlságos kockázatot. A nagyhatalmak és az ENSZ reagálása viszonylag lassú volt, a Biztonsági Tanácsban a »nagyok« egyetértése különösebb nehézség nélkül, de olyan késéssel jött létre, amely lehetővé tette, hogy az izraeli erők elérjék célkitűzéseiket, és még tovább menjenek, és ezáltal olyan csereértékhez jussanak, amelyet politikai téren a tárgyalások folyamán felhasználhatnak. [...] Senki sem jósolhatja meg az események további kibontakozását, a béke útja hosszú és fáradtságos. A győztesek nyilatkozatai még nehezebbé tehetik ezt az utat. Amikor azt halljuk, hogy izraeli területen nincs helye egyetlen arab menekültnek sem, miután a »gazdasági helyzet« ezt nem engedheti meg, a legkevesebb amit mondhatunk az, hogy meg vagyunk döbbenne.”

A menekültek és a szétszóródott katonák nehéz helyzetére hivatkozva a pápa ismét az érdekelt kormányokhoz fordult és a humanitásra hivatkozva közbelépésüket kérte. A L'Osservatore Romano megemlítette, hogy az egyiptomi kormány pozitívan reagált a felhívásra.

Június 19-én érkeztek vissza Rómába azok a pápai megbízottak - Rodin és Freschi -, akik Izraelben és Jordániában tanulmányozták a helyzetet és a lehetőségeket. Beszámolójuk szerint az ottani helyzet rendkívül feszült, mind Izrael, mind az arab országok újabb fegyveres összetűzésre készülnek, és egyik oldalon sem bíznak az ENSZ-közgyűlés sikerében.

Az arab-izraeli vitában elfoglalt olasz álláspont körül kialakult itteni vita arra készítette a Szentszékét, hogy állást foglaljon „a kötelező semlegesség” kérdésében. „A semlegesség mindenestre nem azt jelenti, hogy erkölcsileg közömbösen állunk a megállapítható felelőségekkel szemben, hanem a kötelező pártatlanságban való tartózkodást és annak egy magasabbrendű erkölcsi ítélőszék elé való utalását”, írja a L'Osservatore Romano, és végső soron nem fogadja el azt a sürgetést, amely az érdemi elbírálás látszata mögött a valóságban az arab népek elleni kampányhoz kér támogatást.

A pápa június 26-i beszédében hivatalosan is kifejtette javaslatát a jeruzsálemi szent helyek nemzetközisítéséről. Itteni információk szerint e kérdéstről mind az arab országokkal, mind a franciákkal előzetesen konzultáltak. Felmerült az az információ is, hogy ez a konzultáció kiterjedt a Szovjetunióra is, ez azonban - [az] itteni szovjet nagykövetségtől szerzett értesülés szerint - nem felelt meg a valóságnak.

A L'Osservatore della Domenica július 6-án megjelent száma utal arra az általánosan kedvezőtlen visszhangra, amivel az izraeli parlament „bekebelezési” döntését fogadták, majd megemlékezett VI. Pál kéréséről, hogy Jeruzsálemet helyezzék nemzetközi kormányzat vezetése alá. A lap idézi néhány izraeli vezető állítását, akik szerint a Vatikán ebben a kérdésben Izrael ellen és az arabok mellett foglalt állást. „Ez a szokásos manicheus logika, amely mindenben igazat követel magának, és minden vétket ellenfeleire tol. Ettől a meggyőződésétől vezetettve szolidaritást követel, és áldozatnak tartja magát, ha ezt nem feltétel nélkül és teljes egészében kapja meg. Ezt a logikát nem fogadhatja el az, aki igényt tart véleményének független voltára.”

Július 5-én közölték a lapok Nasszernek a pápa három hozzá intézett üzenetére küldött válaszát. Nasszer üzenetében kijelenti, hogy „rendíthetetlen bizalma van az igazságosságra alapuló béke megvalósításában, mert ez az egyetlen szilárd alap a népek és a kormányok kapcsolataiban.” Nasszer teljes mértékben elismeri, hogy a pápa sokszor szorgalmazta ezen elvek tiszteletben tartását. „Ez az egyetlen tény kétségtelenül reménysugárt jelent egy olyan világban, amelyet ambíciók és agressziós törekvések, az idegen uralom szelleme gyötör.” Üzenetében ezután Nasszer rámutat, hogy az arab államok elszenvédtek azt az előre megfontolt, család agressziót, amit Izrael követett el, mint az angol-amerikai ambíciók eszköze, s ez utóbbiak technikai és katonai támogatást adtak neki azzal a szándékkal, hogy sebet ejtsenek az arab világ méltóságán és megsértsék szabadságát. Teljes bizalmam van abban, hogy Ön az eseményeket igazságosan ítélte meg.”

A fentiekben kívül szükségesnek tartunk megemlíteni még néhány olyan körülményt, amelyek a Vatikáni Államtitkárság diplomáciai tevékenysége és a közel-keleti válság közötti összefüggésben felmerült.

Pozitívan ítélték meg a Vatikáni Államtitkárságon azt a körülményt, hogy az USA kormánya - a pápához való továbbítás céljából - közölte illetékes főpapokkal, hogy nem idegenkednek a közel-keleti és a vietnami probléma összekapcsolt megtárgyalásától.

Az Államtitkárság a fegyveres konfliktus kirobbanása után arra intette az érintett arab országokban élő és tevékenykedő katolikus főpapokat, hogy a vita kérdésében a legnagyobb óvatossággal járjanak el, ne csatlakozzanak a nép szimpátiájához, de ne is próbálják elfojtani a hazafias érzések megnyilvánulását. Megtiltotta ugyanakkor a Vatikán, hogy az egyes országok püspöki karai kollektívan foglaljanak állást a vita kérdésében, arra intve őket, hogy csak egyénileg tevékenykedjenek és kerüljenek minden Izraelt sértő megállapítást. Felkérték ugyanakkor az érintett országok egyházi vezetőit, hogy állandóan hangsúlyozzák a tárgyalások békés eszközeit.

Míg az arab országok - mint Nasszernek a pápához küldött válaszából is kitűnik - pozitívan értékelik és hasznosnak tekintik a Szentszéknek az arab-izraeli vitában kifejtett tevékenységét, addig izraeli vezetők csalódottan nyilatkoznak a Vatikán magatartásáról, azt részrehajlással vádolják. Legfontosabb érvük ennek alátámasztására, hogy a Vatikán mind-egyik nem ismerte el hivatalosan Izraelt, nem tart fenn vele diplomáciai kapcsolatot, ugyanakkor az arab államokban nunciások és internunciások tevékenykednek.

Száll József
(Száll József)
nagykövet

Magyar Országos Levéltár XIX-J-1-j-IV-213-1-00785/67. A Vatikán nemzetközi tevékenysége a közel-keleti válsággal kapcsolatban.

Címek:

[szuezi válság](#) [2]

[ENSZ](#) [3]

[Szentszék](#) [4]

[Izrael](#) [5]

Kiadás: 7. évfolyam (2007) 5. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/izrael_hatnapos_villamhaboruja_es_a_vatikan_1967.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/izrael_hatnapos_villamhaboruja_es_a_vatikan_1967.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szuezi-valsag>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ensz>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szentszek>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/izrael>